

РОЛЬ МЕДІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

УДК 327.82:004.738.5(477)

Пробийголова Ю.О.

студентка 4 курсу факультету міжнародних відносин
і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У даній статті розглядається поняття медійної дипломатії, передумови її виникнення. Одним з головних завдань у дослідженні виступає саме виявлення та аналіз основних переваг та недоліків використання цифрової дипломатії урядом окремої країни, в даному випадку саме України. Такий аналіз є важливою умовою при формуванні висновків стосовно ролі медійної дипломатії як у зовнішній, так і у внутрішній політиці України та виокремленні проблем, що можуть бути спричинені поширеним використанням такого виду дипломатії в міжнародному просторі.

Ключові слова. Цифрова дипломатія, медійна дипломатія, комп'ютеризація, зовнішньополітична діяльність, соціальні мережі.

Аннотация. В данной статье рассматривается понятие медийной дипломатии, предпосылки ее возникновения. Одной из главных задач в исследовании выступает именно выявление и анализ основных преимуществ и недостатков использования цифровой дипломатии правительством отдельной страны, в данном случае именно Украины. Такой анализ является важным условием при формировании выводов о роли медийной дипломатии как во внешней, так и во внутренней политике Украины и выделении проблем, которые могут быть вызваны распространенным использованием такого вида дипломатии в международном пространстве.

Ключевые слова. Цифровая дипломатия, медийная дипломатия, компьютеризация, внешнеполитическая деятельность, социальные сети.

Abstract. This article considers the concept of media diplomacy, the prerequisites for its emergence. One of the main tasks in the study is to identify and analyze the main advantages and disadvantages of using digital diplomacy by the government of a particular country, in this case it is Ukraine. Such an analysis is an important condition for drawing conclusions about the role of media diplomacy in both foreign and domestic policy of Ukraine and highlighting the problems, that may be caused by the widespread use of this type of diplomacy in the international arena.

Keywords. Digital diplomacy, media diplomacy, computerization, foreign policy, social networks.

XXI сторіччя ознаменувалося значним проривом у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та поступовим переходом людей на більш сучасні і мобільні засоби комунікації, пошуку та обміну інформацією і т.д. Така тенденція слугувала поштовхом до абсолютної реформації суспільного життя як в цілому, так і в окремих напрямках нашої діяльності. Інформаційні технології, або як їх називають у сучасному світі – ІТ, повністю заповнили увесь простір. І, якщо раніше нам здавалося, що залишилося хоча б одне місце, якого не торкнулася стрімка комп'ютеризація, то зараз важко уявити наше життя без втручання технологій. І, так звана окупація людей комп'ютерами, та власне мережою Інтернет, яка є супутнім фактором, продовжується, і вже переходить з національного на регіональний та глобальний рівні міжнародного життя.

Мережа Інтернет стає все більш зручним у використанні та впливом інструментом політичного процесу. Зручність її використання та характерна швидкість у процесі обміну даними стали визначальними характеристиками, що призвели до такого глобального та стрімкого розповсюдження.

Актуальність наведеної теми обумовлена поступовим оцифруванням усієї людської діяльності та залучення все більшої кількості ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій), які мають неоднозначний вплив на перебіг подій не тільки в особистому, але й міжнародному просторі. Тому, досить важливим стає той факт, що дана

проблематика є не до кінця розкритою і її вивчення знаходиться на проміжному етапі, оскільки впровадження комп'ютерів у політичне життя досі продовжується. Таким чином, дану проблематику було розглянуто багатьма науковцями з різних куточків світу. До українських наукових діячів варто віднести Сегеду О.О, Булегу К.І, Чарських І.Ю, Гайдай Д. Також, власне питання цифрової дипломатії, її ризики та інструменти було розглянуто Пермяковою Л., а цифрова дипломатія у дискурсі глобальної політики була об'єктом дослідження Сурми І.

Метою цієї статті виступає дослідження процесу становлення цифрової дипломатії на території України та визначення характеру використання інформаційних технологій, їхніх переваг та недоліків, що в свою чергу необхідно для аналізу ролі цифрової дипломатії для усього міжнародного суспільства, і зокрема для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Власне термін дипломатія являє собою діяльність глав держав, урядів і спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення цілей і завдань зовнішньої політики держав, а також щодо захисту інтересів держави за кордоном. Таким чином, будь-яка міжнародна дипломатична діяльність є доволі складним процесом, що включає в себе не тільки окремих осіб, у вигляді державних та політичних лідерів, а й, як наслідок, інші державні структури, які функціонують на території певної держави та поза її межами. Ще не так давно організація такої діяльності потребувала багато зусиль та часу для її здійснення, однак зараз, поступове впровадження ІКТ значно спростило дану процедуру і надало безліч переваг для подальшого розвитку.

Так, сучасна дипломатія є багатоскладовою системою, кожна частина якої перебуває у перманентному стані еволюції і відіграє важливу роль як у зовнішній, так і внутрішній політиці держави. Останнім часом значного поширення набуває саме цифрова, або як її ще прийнято називати, медійна дипломатія. Внаслідок світової комп'ютеризації, цей напрям міжнародної діяльності привертає до себе все більшої уваги та набуває все більшої популяризації. Таку тенденцію можна аргументувати тим, що досі одним з основних пріоритетів будь-якої держави є

ефективне позиціонування на міжнародній арені, забезпечення привабливості власної країни та застосування м'якої сили для підвищення інтересу до країни [3]. Найбільш швидким, зручним та підходящим способом для здійснення даних операції є мережа інтернет, оскільки вона вже давно стала найбільш впливовим інструментом впливу на свідомість людей й основним місцем пошуку та отримання інформації стосовно будь-якого питання. Окрім наведених переваг, можна відзначити також те, що інтернет все частіше використовують як засіб зв'язку власне між дипломатичними представництвами, місце стимулювання змін, ведення пропаганди, пошуку підтримки з тих чи інших питань, чинення тиску на уряди інших держав і т.д.

Враховуючи той факт, що цифрова дипломатія є, власно кажучи, інструментарієм саме державних структур та установ, доречним було б виділити основні групи суб'єктів, які можуть використовувати медійну дипломатію у своїх діяльності. До наступних можна віднести: державні відомства (Адміністрацію Президента); різноманітні міністерства (Міністерство закордонних справ); окремі політичні постаті; недержавні відомства; організації, що займаються справами міжнародного характеру; терористичні угруповання, екстремістські рухи [1]. Кожна з наведених вище груп так чи інакше використовує ІКТ, мережу інтернет для досягнення конкретних цілей та впливу на населення країн, інші міжнародні структури або угруповання.

У сучасному світі важко знайти країну, представники якої не мали б жодного відношення до соціальних мереж та медійної діяльності в цілому. Звичайно, усі нації не можуть похвалитися однаковим рівнем розвитку технологій та ефективністю їх використання у своїй зовнішній політиці. Саме так, на середньому рівні знаходиться Україна, яка ніби і застосовує різноманітні ІКТ при здійсненні міжнародної діяльності, але все одно знаходиться ще на етапі становлення цифрової дипломатії у повному її обсязі.

Увесь шлях впровадження цифрової дипломатії у внутрішню та зовнішню діяльність України можна розділити на декілька етапів. Почати варто з включення поняття цифрової дипломатії України в державні

документи, наприклад, Доктрину інформаційної безпеки України. Серед пріоритетів державної політики в інформаційній сфері щодо формування позитивного міжнародного іміджу України в документі згадується розвиток публічної дипломатії, у тому числі культурної та цифрової [7].

Наступним кроком, який не поступається у своїй значущості стало запровадження концепції цифрової дипломатії в роботу МЗС України, що зумовило подальшу інституціоналізацію її практики. У 2015–2016 рр. за участі новоствореного Управління публічної дипломатії (у 2020 р. переформатованого в Департамент публічної дипломатії) було завершено ребрендинг соціальних мереж Міністерства, реєстрацію усіх посольств України в соціальних мережах. І вирішальним, але не останнім етапом у реформуванні МЗС за для створення в Україні професійної дипломатичної служби за найкращими світовими зразками було створення спеціалізованого структурного підрозділу, до сфери компетенції якого входили питання цифрової дипломатії [6].

Систематична командна робота над посиленням присутності України в міжнародному інформаційному просторі та активність МЗС і дипломатичних установ України в соціальних мережах дали змогу провести низку потужних інформаційних онлайнкампаній, таких як #RussiaInvadedUkraine, #StopFake, #LetMyPeopleGo, #CrimealsUkraine тощо. Усі ці кампанії змогли привернути увагу спільноти та сприяли значному розширенню аудиторію підписників сторінки МЗС України у Твітері [2].

Незважаючи на такий довгий та тернистий шлях, інформаційні технології все ж таки почали укорінюватися у суспільному устрої та діяльності українського уряду, що в свою чергу означало поступовий перехід від радіо, телебачення та друкованих ЗМІ, які раніше мали найбільший вплив на цільову аудиторію, до більш сучасних засобів отримання інформації, представлених мережею інтернет та усіма її складовими. Зазначимо, що такий перехід є вкрай неоднозначним і важко надати йому об'єктивну оцінку й визначити роль на політичну сферу. З одного боку, впровадження та домінування цифрової дипломатії має певні переваги.

По-перше, за допомогою інформаційних систем набагато простіше та швидше можна організувати будь-які міжнародні процеси, швидше відбувається листування, відбувається обмін інформацією та призначаються зустрічі. Наведена перевага є особливо корисною у ситуації, що відбувається зараз у світі, коли коронавірусна інфекція завдала значного удару людству і значно зменшила наші можливості, коли міжнародні саміти, переговори стали чимось неосяжним. В такому разі на допомогу приходять саме комп'ютерні технології та соціальні мережі, які дозволяють влаштовувати онлайн конференції, засідання тощо.

По-друге, використання соціальних мереж, можливо і неофіційних, це гарна можливість поділитися та залучити людей усього світу як до глобальних проблем, так і до проблем, що склалися на території певної країни. Так, для України це була гарна можливість освітити події, що відбулися 2013-2014 року, аби привернути увагу та отримати певну допомогу. Також, це чудовий спосіб налагодити контакт уряду з молоддю, оскільки саме молоді люди у віці від 18 до 35 років є найактивнішими користувачами мережі інтернет, й тим самим, хоча і не цілеспрямовано, можуть спостерігати за політичною ситуацією у власній країні та поза її межами. І цей фактор є доволі суттєвим, оскільки саме молодь є рушійною силою та продовженням нашого суспільства, від її залученості до існуючих проблем певною мірою залежить і їхнє подальше вирішення. Тому, вплив на молодь, є одним з вирішальних факторів у здійсненні як зовнішньої, так і внутрішньої політики. Однак, крім наведених переваг, використання інформаційних технологій може обернутися справжньою катастрофою для суспільства. Так, деякі переваги можна розглянути з іншого боку, і вони вже не будуть здаватися такими яскравими.

Так, наприклад, той самий вплив на молодь може мати негативний характер, оскільки інформація у інтернет просторі не повністю фільтрується і часто використовуються у власних цілях окремими особами. Вона також може бути спотворена, надаватися не в повному обсязі, або нести у собі провокаційний, або пропагандистський характер. Усі ці чинники та їхній вплив на свідомість молодих людей, які ще не так

гарно знаються на політиці, можуть призвести до вкрай негативних наслідків.

Необхідно підкреслити, що останнім часом усе більшого поширення набуває поняття кіберзлочинності, яка може бути представлена у таких видах, як кібертероризм, інформаційна війна, хакерські атаки та інші. Тому, застосування цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності країни, використання соціальних мереж у своїй дипломатичній діяльності надає все більшої можливості та приводів до здійснення кіберзлочину з боку представників різних країн. Так, за даними офіційного сайту Служби безпеки України (СБУ), дана структура нейтралізувала 600 кібератак і кіберінцидентів на інформаційні ресурси органів влади та об'єкти критичної інфраструктури протягом 2020 року [8]. Значна частина цих атак були інструментами гібридної агресії. Їхня мета – знизити рівень інформаційної безпеки України чи поширити деструктивний контент.

Висновки. Цифрова дипломатія є новим та неоднозначним явищем на світовій політичній арені. З одного боку, вона надає державам нові можливості та інструменти для участі у міжнародних відносинах, проте, з іншої – висуває низку особливих вимог до своїх користувачів. Завдяки соціальним мережам та інтернет-ресурсам сучасна дипломатія стає глибоко публічною, а також менш стриманою. Так, цифрова або електронна дипломатія є технологічним інструментом держави, за допомогою якого вона може реалізовувати свої цілі та інтереси у зовнішній політиці, поліпшувати та підтримувати свій імідж, формувати своє обличчя для світу. Для України використання цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності є спірним питанням, оскільки не можна чітко стверджувати про її користь, або шкоду, яку вона завдає країні. Однак, незважаючи на усі ці суперечності, цифрова дипломатія відіграє важливу роль, оскільки вона все залишається одним з основних інструментів здійснення міжнародної діяльності, без якого важко уявити суспільне життя, і який поступово, але ще не остаточно замінює друковані та аудіо ЗМІ. За допомогою активної продуманої медіа дипломатії Україна здатна підняти свій міжнародний авторитет.

Література

1. Булега К. І. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав / К. І. Булега, І. Ю. Чарських. // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ. – 2018. – С. 9–12.

2. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії / О. О. Сегеда. // "Політикус". – 2020. – С. 139–147.

3. Юнак А. Роль медіа дипломатії у зовнішньополітичних стратегіях України / А. Юнак. // Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ "КПІ". – 2013. – №3. – С. 48–52.

4. Сурма І. В. Цифровая дипломатия в дискурсе глобальной политики [Електронний ресурс] / І. В. Сурма // Вестник МГИМО-Университета. – 2013. – Режим доступу: <https://vestnik.mgimo.ru/jour/article/view/241/241#>

5. Пермякова Л. Цифровая дипломатия: направления работы, риски и инструменты [Електронний ресурс] / Л. Пермякова. – 2012. – Режим доступу: <https://russiancouncil.ru/analytcs-and-comments/analytcs/tsifrovaya-diplomatiya-napravleniya-raboty-riski-i-instrumen/#detail>.

6. В МЗС створено новий напрям роботи – публічна дипломатія. МЗС України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/43433-v-mzs-stvoreno-novij-napryam-robotipublichna-diplomatija>

7. Доктрина інформаційної безпеки України / Затверджено Указом Президента України від 25.02.2017 року № 47/2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

8. У 2020 році СБУ нейтралізувала 600 кібератак і викрила 20 хакерських угруповань [Електронний ресурс] // Служба безпеки України. – 2021. – Режим доступу: <https://ssu.gov.ua/novyny/u-2020-rotsi-sbu-neutralizuvala-600-kiberatak-i-vykryla-20-khakerskykh-uhrupovan>.

Автор статті

Пробийголова Ю. О.

Науковий керівник
д.філософ.н.,проф.

Кузь О. М.

Завідуючий кафедри
д.філософ.н.,проф.

Кузь О. М.